

Vyjádření školitele k disertační práci Mgr. M. Stojowské-Jiříčka

Vedení výzkumu, konzultace k experimentálním inscenacím a postupné zpracování disertační práce studentky jsem převzal po prof. Karlu Makonjovi. Vzhledem k tomu, že doktorandka souběžně plnila též mateřské povinnosti, byl její výzkum a příprava závěrečné práce časově rozložen do delšího období. Na konci studia je škoda, že projekt ve Studiu Hrdinů plánovaný k premiéře na březen 2020 nebyl doposud plně zveřejněn kvůli vyhlášené karanténě. Pro porovnání vývoje tvorby uchazečky byl jistým vyvrcholením tématu relativity bytostné reality, kterou se z různých hledisek zabývá v jevištních realizacích. Vycházela a nadále vychází z toho, jak problém nahlíží Jacques Lacan, když říká, že „reálno je nesmyslný, skrytý rozměr, který dřímá pod povrchem symbolického a imaginárního uspořádání světa... jako nemyslitelné a neuchopitelné je zároveň součástí skutečnosti, po které vědomě a možná častěji podvědomě toužíme“. Autorka v této souvislosti ve své disertační práci cituje Slavoj Žižka, který hovoří o „vnitřní prasklině v symbolickém řádu, která způsobuje, že tento řád nikdy nemůže plně dát smysl naší zkušenosti. Vždy je aspoň minimálně posunutý a opožděný ve vztahu k tomu, co chce vyjádřit.“

Ve svých seminárních prezentacích a v inscenacích, na kterých se podílela jak autorsky, dramaturgicky či režijně, zapojovala účastníky pokud možno z opačných bodů vybraného spektra, aby v takto vzniklém napětí odhalovala a jevištními situacemi zvýrazňovala relativitu pohledu na tutéž výchozí situaci. Přitom nikdy nešlo o hledání či dokonce proklamování „správného“ pohledu, ale naopak o zdůrazňování přirozené a nemanipulované relativity a oprávněnosti různých bodů, z nichž je realita a zkušenost nahlížena.

V projektu divadla Archa se tak setkali na jevišti v životně obvyklých situacích děti ze základní školy se seniory, kteří výrazně překračovali důchodový věk. M. Stojowské se podařilo vytvořit situace, ve kterých jasně ukázala, že jak děti, tak senioři interpretují jinak tutéž situaci mezi sebou a jinak v kontaktu s druhou skupinou. Tehdy se v kritických reakcích objevil minimální sice, ale důrazně vyslovený názor, že jde spíše o sociologické studie a sondy do teorie komunikací a nikoli o divadlo. Nejde nyní o polemiku s tímto postojem, je na místě zdůraznit, že jinak a v jiném gestickém, mizanscénovém, rytmickém aranžmá vypráví své vzpomínky postava někomu se stejnými zkušenostmi seniora a zcela jinak někomu o dvě, tři generace mladšímu. Avšak Stojowské nejde o sdělení tohoto faktu, ale o hledání obrazu, nikoli popisu takové situace, což prokázala například tím, že tok vyprávění stříhem přenesla z jednoho adresáta ke druhému a donutila vypravěče, aby postřehl rozdíl v adresátovi a tedy adekvátně reagoval. Jenže ne automaticky, ale procesem: znejistění, trvání na původní linii, opět pochyba a hledání jiných variant sdělování nikoli jako jednostranného toku, ale procesu směřujícímu ke společnému sdělení situace, což si vynutilo větší názornost a potřebu pečlivého a viditelného sledování zájmu a možností pochopení na straně příjemce. Tím nikoli v rovině teorie, ale přímou jevištní akcí otevřela pohled na relativitu reality ve smyslu úvah J. Lacana.

Podobně v jiné konstelaci účastníků projektu na Břevnově opsala jevištními situacemi téma samoty seniorů, jejich život v minulosti, pocity naplnění či nenaplnění života včetně úspěšnosti i iluzí o vlastním významu. Jenže nikoli jako konstatování faktů, ale jako prostor pro vzájemnou konfrontaci, ne v konfliktní podobě, ale ve stříhové montáži, která je určena a zřetelně adresována divákům stejného věku či jejich blízkým. V nich, v jejich myslích a srdcích se tak vytvářel prostor po pochopení, pro soucit, pro ironii... pro možnost sdílení vzácného okamžiku otevřenosti.

Neobyčejná citlivost v práci s různými věkovými kategoriemi je pro divadelní tvorbu kandidátky charakteristická navíc s tím, že se vyhýbá efektním a vyzkoušeným modelům generačních konfrontací. Hledá jevištními obrazy a impulsy to, co objevuje pod věcnou realitou jako skutečnější a objevovaný, doposud skrytý život. Není tedy náhoda, že se ve středním oddílu své disertační práce věnuje podrobně a s vlastní zážitkovou zkušeností řadě inscenací podobného charakteru, na nichž dokládá, jak inspirativně přijímá podněty dalších tvůrců v této oblasti divadelních a prezentačních aktivit. Schopnosti hlubšího pohledu prokázala i v dílčích studiích publikovaných ve svazcích Divadla a interakce.

Sebereflexe vlastních projektů v závěru dokládá, že doktorandka naplnila smysl a poslání svého výzkumu a nahlédla vlastní tvorbu ze širšího hlediska s tím, že chápe nekonečnost a nedokončenost každého výzkumu v umění, protože nepřináší trvalá poučení, ale silné inspirace a podněty, dokonce i výzvy.

Disertační práci postupně konzultovala, s pomocí překladatele překonala jazykovou bariéru mezi jejím mateřským jazykem – polštinou a českou verzí práce.

Práci doporučuji k obhajobě.

prof. Mgr. Miloslav Klíma

23. dubna 2020